

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 1.

V Ljubljani, 15. januarija 1892.

Letnik V.

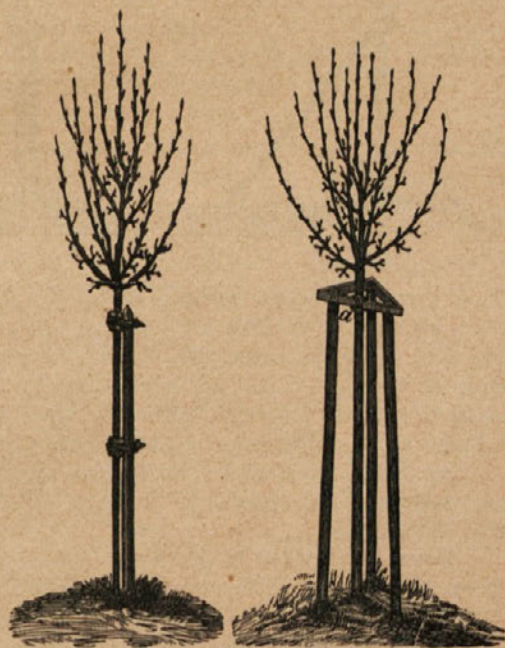
Drevesni koli in vežnja na nje.

Pri nas je v sadjarstvu še mnogo zboljšati, kajti, kamor se ozremo, najti je še vse polno pomankljivosti. Koliko se je uže svetovalo, koliko poučevalo, koliko pisalo, in vendar kako redkokrat se med drugim vidi pravilno na kol privezano mlado drevo. Bodi nam dovoljeno zopet enkrat o tem pisati.

— Za razvitek dreves kol sploh ni dober, a ker mora biti, naj bo tak, ki drevesu malo škoduje. Kol drevesu toliko več škoduje, kolikor je debelejši, zato ne rabi debelejših kolov nego so potrebni. Škoda, ki jo učini debel kol, obstoji v tem, da na eni strani obsenči deblo, vsled česar se deblo na obsenčeni strani zaradi pomanjkanja zraku in svetlobe slabije razvija, kar da povod raznim boleznim debela in pa da se drevo nagne, oziroma skrivi, kakor hitro mu kol vzameš, in sicer toliko bolj, kolikor obširnejša je krona. Kol naj bo proti vrhu vedno tanjši, in zadostuje na vrhu 5 $\frac{1}{m}$ debelosti ob navadnih razmerah.

Dober kol je raven ter gladek in seveda iz zdravega lesa. Kadar si kol dovolj globoko v zemljo zabil, odreži ga kakih 5 $\frac{1}{m}$ pod prvo vejo.

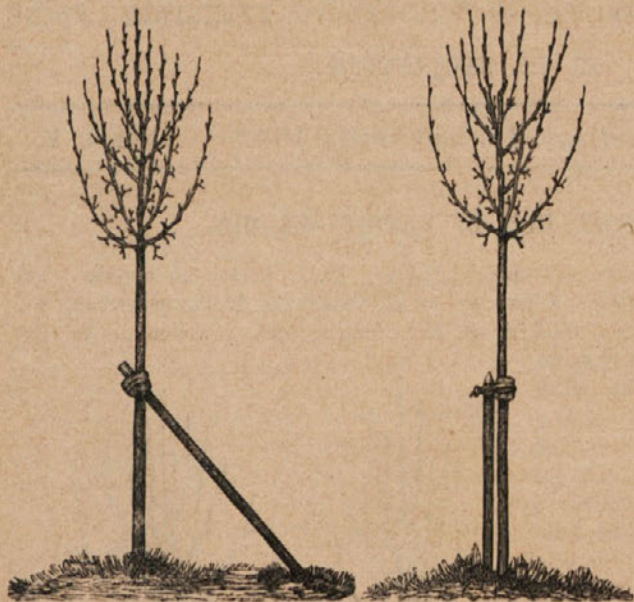
Pri nas se splošno vidi velika napaka, da sega kol še med veje. Če kol sega med veje, kar za trdnoto i tako nima prav nobenega pomena, potem se ne da preprečiti drgnenje vej ob kol, kar naredi rane, ki so pričetek raku ali smoliki. Pravilno je drevo privezано na kol, kakor kaže podoba 1. Zoper tako vežnjo, če je vdejan med deblo in kol podložek od mahu, slame, sena ali kaj enakega, ni nič reči. Zadostujeti ena ali dve vezi. Francoski sadjarji zametujejo vez v obliki ∞ (osmice), ker pravijo, da taka vez drevo zadrigne in, kadar veter drevo maje, obdrigne se lub.

Podoba 1.

Podoba 2.

Povsod tam, koder se je bati poškodovanja drevja po vozovih, plugih, ži-
vini i. t. d., priporočeno je dati drevesu tri kole, kakor kaže podoba 2. Posa-
mezni koli zabijo naj se navzgor nekoliko poševno kakih 30 $\frac{c}{m}$ proč od drevesa,
zgoraj naj se pa s tremi latami zbijejo. Če je deblo ravno in ga je le kvišku dr-
žati, potem zadostuje kole tako zabiti, da je mogoče drevo k eni lati privezati
(glej *a* na podobi 2.).

Podoba 3.

Podoba 4.

tako poševno a pravilno prirejen kol deblo zanesljiveje drži proti burji nego navpičen kol, kar je naravno, a če burja zlomi navpični kol z deblom vred pri tleh, zlomi tudi lahko, če ravno teže, deblo nad mestom, kjer je privezано. Pravilna vežnja za te kraje bi bil tudi prav postavljen navpičen kol, katerega bi potem postavili s takim poševnim kolom. Še boljše bi bilo rt navpičnega kola pritrčiti na burno stran z dratom, ki bi bil v zemlji zaklinjen.

Za drevje, ki je ravno ter koniško vzgojeno in dovolj močno, da samo sebe nosi, zadostuje tudi vežnja, ki jo kaže podoba 4., a ne pomaga več, nego da drevo kvišku drži.

Kakor je razvidno iz navedenih podob, je povsod tam, kjer je drevo privezано, podložek, ki služi v ta namen, da je med kolom in deblom prostor, vsled česar kol nikdar ne poškoduje debla. Da je pa podložek okrog in krog drevesa, je pa za to, da tudi vez ne poškoduje debla.

Šibka in zlasti kriva drevesa je seveda treba z več nego dvema vezema privezati. Pri takih drevesih potrebno je toliko vezi, da se deblo uravna.

Pridevki pri imenih vrtnih cvetic.

3. Seme in sad.*)

Cvetlice se razlikujejo v podvrstah tudi po semenu in sadu, zato se ta razloček, kadar je znaten, naznačuje z določilnim pridevkom. Znano je, da ima rast-

*) Glej št. 23. in 24. lanskega letnika „Vrtnarja“.

Vežnja, kakeršno kaže podoba 3., je sicer nepravilna, a vedno je ni zametavati, zlasti če je pravilno zvršena. Ob navadnih slučajih taka vežnja le deblo kvišku drži, kar največkrat zadostuje, in če je drevo skrbno privezано h kolu, ima to veliko prednost, da tak kol ne obsenči debla. Slaba stran te vežnje je pa med drugim težko obdelovanje zemlje okoli drevesa, zlasti ob košnji, oranju i. t. d. Po krajih s hudimi vetrovi, kakor na pr. v Vipavi in na Krasu, koder burja redno razsaja, vidi se redno taka vežnja. Resnično je, da

lina „ricinus“ seme veliko skoraj kot srednji fižol. Neka vrsta te rastline pa ima drobnejše seme in se potem od svojih vrstnic razlikuje. Zaznamenuje se tovej to z: *microspermus* (drobnoosemnski), na pr. *ricinus microspermus* gr. fl.

Zaznamenuje se tudi zaradi razlike barva semena:

melanospermus (črnosemnski), na pr. *cucurbita melanosperma*,
argyrospermus (srebrnosemnski), na pr. *cucurbita argyrosperma*.

Velikost sada zaznamenujejo pridevki:

macrocarpus (velikosaden), na pr. *capsicum macrocarpum*,
microcarpus (drobnosaden), na pr. *melothria microcarpa*.

Po svoji vnanji obliki se sad zaznamenuje z:

gimnocarpus (golosaden), na pr. *centaurea gimnocarpa*,
acantho- (*aculeati*) *carpus* (bodičast), na pr. *solanium acanthocarpum*,
lasiocarpus (vraskav), na pr. *draba lasiocarpa*;
campylocarpus (grebenčast), na pr. *oenothera campylocarpa*,
rhizocarpus (koreníčast), na pr. *oenothera rhizocarpa*,
trigonocarpus (trioglat), na pr. *iris trigonocarpa* i. t. d.

Včasih se zaznamenuje tudi število sada, na pr:

pentacarpus (peterosaden), na pr. *hibiscus pentacarpus*.

Pogosto je naznačena s pridevki barva sada na pr.:

leucocarpus (belosaden), na pr. *ricinus leucocarpus*,
haematocarpus (rdečesaden), na pr. *solanium haematocarpum*,
erythrocarpus (rdečesaden), na pr. *bryonopsis erythrocarpa*,
xantocarpus (zoltosaden), na pr. *solanium xantocarpum* i. t. d.

Sadi posameznih rastlin so si pogostoma podobni, posebno pri vsakovrstnih nakitnih bučah, katerih sad je podoben jabolku, hruški i. t. d. Take sličnosti se zaznamenujejo z:

maliformis (jabolčast), na pr. *cucurbita maliformis*,
limoniformis (limonast), na pr. *cucurbita limoniformis*,
piriformis (hruškast), na pr. *citrullus colocynthis piriformis*,
aurantiformis (pomorančast), na pr. *citrullus colocynthis aurantiformis*,
oviformis (jajčast), na pr. *citrullus colocynthis oviformis*,
citriformis (limonast), na pr. *bryonia citriformis*.

Po obliki in velikosti je posebno sad buč raznovrsten, na pr.

rotundus (okrogel), na pr. *lagenaria rotunda*,
sphaericus (okrogel), na pr. *lagenaria sphaerica*,
clavatus (betičast), na pr. *lagenaria clavata*,
depressus (stisnen), na pr. *lagenaria depressa*,
echinatus (bodičast), na pr. *momordica echinata*,
cylindricus (valjast), na pr. *luffa cylindrica*,
enormis (ogromen), na pr. *lagenaria enormis*,
giganteus (velikanski), na pr. *lagenaria gigantea*,
maximus (največi), na pr. *lagenaria maxima*,
minus (najmanjši), na pr. *lagenaria minima*.

Razen navedenih oblik sada imamo še:

drupaceus (košičast), na pr. *iuiperus drupacea*,
baccatus (jagodičast), na pr. *taxus baccata*, ali
bacciferus (jagodonosen), na pr. *cucubalus baccifer*,
nuciferus (orehonosen), na pr. *cocos nucifera*,
cerasiferus (črešnjenosen), na pr. *asphodelus cerasiferus*,
fragariferus (jagodonosen), na pr. *potentilla fragarifera*,
bulbiferus (čebuljkonosen), na pr. *lilium bulbiferum*.

Nekatere rastline ne rode nikakega semena in to zaradi napolnjenega cveta. Pri posameznih se to naznačuje z:
sterilis (brezploden) na pr. viburnum opulus sterile.

(Dalje prihodnjič.)

Vrtnarske raznoterosti.

Požlahtnjevanje acalej na rododendron. Neki sloveč vzgojevalec acalej v Draždanah ne vzgaja več svojih acalej s potaknenci, ampak jih požlahtnjuje na neko vrsto hitro in rado rastočega rododendrona. Tako vzgojene rastline bujno raste, naredo hitro lepa drevesca, požlahtnitev se naglo zaraste, kupci dobivajo trpežnih rastlin, in vzgojevalec razen tega svoje acaleje lahko leto dni prej proda.

Snaženje šip po gorkih gredah in cvetličnjakih. Vsak vrtnar, ki ima opravila z gorkimi gredami in s cvetličnjaki, se je uže jezil, da ni mogel šip lepo prozorno osnažiti, dasi jih je na vso moč drgnil s cunjami, ščetmi i. t. d. Ako se pa šipe namažejo z razredčeno solno kislino in se potem sperejo, pa postanejo kar hipoma prozorne.

Hranjenje georginskih gomolj. Predno pritisne zmrzlin, dvigni gomolje nepokvarjene iz zemlje in poreži jim na kratko njih štible. Kadar si zemljo, ki se jih drži, dobro otresel, shrani jih v prostor, koder ne zmrzuje, in sicer jih deni na tla ali na kako polico, in sicer, kar posebno pomni, narobe obrnene. S tem, da jih narobe obrneš, gre vsa vlaga iz stebel in gomolje se boljše vzdrže. Čez nekaj tednov gomolje zopet obrni ter jih hrani na suhem prostoru.

Proti raku na jablan'h. Na Francoskem rabijo neki z najboljšim uspehom zmes od modre galice in apna proti raku na jablanih. V 100 delih vode raztope 3 $\frac{1}{2}$ modre galice in 6 $\frac{1}{2}$ apna ter s tem po zimi večkrat drevje namažejo.

Gnojenje z železom sadnemu drevju prav zelo pomaga, posebno hruševemu. Rodovitnost drevja se s takim gnojem pomnoži, nadležna grintavost sadja izgine, ter plodovi se v obče bolje razvijajo in debele. Amerikanci v ta namen gnojijo z železno pilovino, ki pa le počasi v zemlji deluje; Fraucozi pa rabijo rajši vodo, v kateri raztope na 100 delov en del železnega vitrijola. S to raztopino prilijejo zgodaj pomladi koreninam, pozneje, ko so plodovi uže napol razviti, pa poškrope vse drevo. To zadnje delo da se seveda zvršiti le na pritličnem drevju.

Gobe so po gorkih gredah kaj nadležne, preprečiš pa njih rast, če na gnoj najprvo naložiš plast listja in potem šele naspeš prsti.

Grahovo listjo kot zelenjad. V ta namen se seje grah, kadar je, in ko vzraste 12 $\frac{1}{2}$ visok, pa ga poreži in pripravi kot spinačo. Tako spinačo imaš lahko tudi po zimi, in je neki prav izvrstna.

Črve ali gliste v cvetličnih loncih najbolj pokončaš, če prst v njih zaliješ z nastopno tekočino: V kakih 10 litrov vode deni $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ goršične (ženofove) moke in pusti to dobro uro pri miru. S to vodo prilij rastlinam v cvetličnih loncih, črvi pridejo potem kmalu na vrh, in jih lahko pomoriš.

Cvetlični lonci moraje imeti luknjičaste stene, zato so rabni le glinasti, ki niso postekljeni. Stari lonci imajo pa tudi luknjice zamašene, zato jih moraš pred porabo osnažiti. V ta namen položi jih za en dan ali še več v vodo ter jih potem s kako primerno ščetjo dobro odrgni.